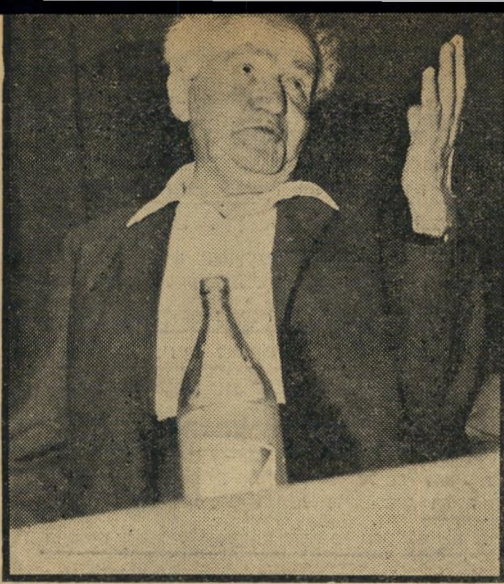

הכירכור סביב הכור הרב כפול על דימונה

דויד בן-גוריון

יתר גם להבא ביקורים מדעיים בכור. מבפנים קמו עליו מתנגדיו השונים, כדי להקניטו ולרמוז שבימי דויד בן גוריון לא היתה כניעה כה מחפירה לתכתיבים אמריקאיים. אשכול לא שתק. באותו יום עצמו בו הופיעה הכתבה הקנטרנית בהארץ, התפרסמה תשובתו הבלתי-רשמית ב" מעריב. נאמר בה: "אנשי מדע אמריקאיים ביקרו בכור של דימונה כבר לפני ארבע שנים". כלומר: אם היתה כניעה, הרי שלפני אשכול נכנע דויד בן-גוריון לאמריקאים. מלבד זאת, ההחלטה לא נתקבלה בסוד על-ידי לוי אשכול, אלא שהוא שיתף בה חוגים פרלמנטאריים — גם מאנשי האופוזיציה.

האמריקאים לספק לה נשק קונבנציונלי בכמויות ומן הסוגים הנראים לה.

באשר לדרישת הנשיא קנדי, כי ישראל תרשה ביקורים קבועים של מדענים אמריקאים, השיב בן-גוריון בלאו החלטי ותקיף. לאו דווקא מפני שיש לישראל מה להסתיר, הבהיר,

השאלה החשובה היא: מה בונה ישראל בדימונה? זאת שאלה המעניינת לא רק את האזרח הישראלי. היא מעניינת לא פחות את הערבים. אבל לא הישראלים ולא הערבים יכלו לרושש מן הממשלה כי תגלה את סודה הגרעיני.

לא כן ממשלת ארצות-הברית, שגם היא אבתה מאוד לדעת מה כהנותיה של ישראל בדימונה. היא הצליחה לקבל תשובה. תחילה בעזרת מטוסי-הריגול שלה, המצוידים במצלמות מיוחדות לצילום מגובה רב ביותר. מטוסים אלה חדרו לתחומה האחורי של ישראל, צילמו את הכור המוקם. פעם הצליחו מטוסי חיל-האוויר לייט שני מטוסים אמריקאים בשמי ישראל, אילצו אותם לנחות בלוד. אחרי הסברים נבוכים משני הצדדים, הורשו המטוסים להמריא. מאז, נרמז, אין מטוסי-הריגול נוהגים בחופשיות כה מעליבה מעל שטחה הריבוני של ישראל.

אבל את מלאכת המטוסים המשיכו הדיפלומטים של וושינגטון. בראשם עמד הנשיא המנוח ג'ון קנדי. הוא לא הסתפק בהבטחותיו של דויד בן-גוריון. כי הכור נועד אך ורק למטרות שלום. במכתב תקיף דרש כי ישראל תרשה למומחים אמריקאים לערוך שני ביקורים מדי שנה בכור של דימונה.

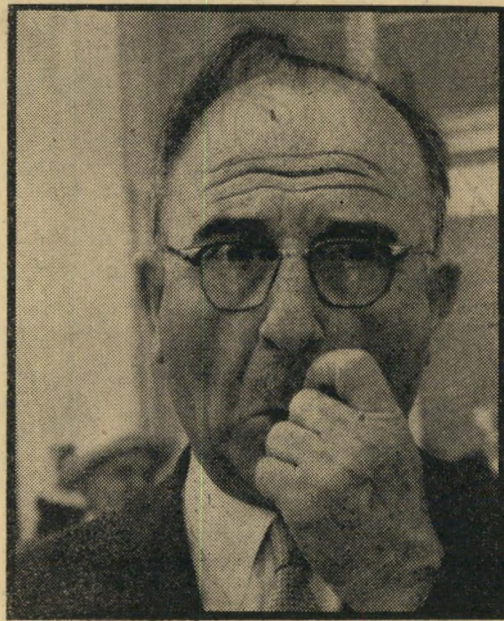
מיתקן

ההפרדה

אך החיכוך לא פסק. אלא שבמקום המלה "כניעה", הודגשה המלה "ביקורת". השאלה שחזרה ונשאלה היתה: האם סיורי האמריקאים בדימונה הם סתם ביקורים, או ביקורת? הגיב דובר משרד החוץ: "אין כל יסוד לחששות. כאילו יש בביקור בכור של דימונה שמץ של פיקוח מצד גורם זר".

אולם גם ההכחשות הנמרצות ביותר לא יכלו לטשטש את העובדה, כי השינגטון לא היתה מעוניינת בטיוילים מורכבים בדימונה, רק מתוך שאיפה להכיר את נוף הנגב.

לוי אשכול

סוד

צרפתי

שום דבר מכל ההתרחשויות האלה לא הגיע לידעת האזרח הישראלי, שכן הממשלה הודיעה כי העניין סודי, והעתונים נאלצו להסתפק ברמזים מעורפלים על מה שנקרא "הנושא העדין". הדבר היחיד שידעו אזרחי ישראל על דימונה בהודאות, נבע מתוך הכרותו של דויד בן-גוריון בכנסת, ב-1960. הכירו או ראש-הממשלה: ישראל החלה בבניית כור אטומי מחקרי לצרכי שלום, בעוצמה של 24 מיגאוואט. חומר התידלוק של הכור בדימונה יהיה אוראניום טבעי, להבדיל מאוראניום מעושר. הכור יקורר במים כבדים. הודעה זו נמסרה שלוש שנים אחרי שהחלה בניית הכור.

★ ★ ★

על פי הנתונים הידועים על דימונה, משתמשים לצורך תידלוק הכור באוראניום טבעי (להבדיל מאוראניום מועשר), והוא יקורר במים כבדים. מקורות חומר התידלוק והמים הכבדים נשמרים בסוד.

מה חיפשו המדענים האמריקאים בדימונה? בראש וראשונה מיתקן-הפרדה, שבעזרתו ניתן — באמצעים כימיים — להפריד בין חומר התידלוק לבין פלוטוניום.

רק בפלוטוניום מסוג מסויים, שניתן להפיקו מאוראניום טבעי, אפשר לייצר נשק גרעיני. אם אין במקום מיתקן הפרדה מסוג זה — שהוא מיבנה מסובך, התופס שטח גדול — ואם אין פלוטוניום, פירושו הדבר שאין מייצרים במקום נשק גרעיני.

המדענים האמריקאים מצאו, כי "ישראל אינה משתמשת בכור הגדול-יחסית לייצור פלוטוניום".

לכן, שבועות מעטים אחרי ביקור המדענים, זכתה ישראל לביקור אמריקאי נוסף: נציגו המיוחד של הנשיא ג'ונסון, השגריר הנודד איח'ל הארימן, הגיע לשיחות סודיות. נרמז כי בא לדבר על אספקת נשק ועל הטיית הירדן, על יחסי ישראל-גרמניה ועל סיוע כלכלי. לא נאמר שהוא בא לדבר על הכור בדימונה. אך עובדה היא, שבתיקו נשא שאלות נוקבות דווקא בעניין זה.

שוב הובהרה לו העמדה היסודית של ממשלת ישראל, כפי שהוגדרה על-ידי דויד בן-גוריון בשעתו: לישראל לא יהיה צורך בפצצה אטומית, אם תקבל נשק קונבנציונלי כראות עיניה. על שאלה זו נסב רוב החיכוך, כשהארימן ממאן להתחייב לכמויות ולסוגים, ויחד עם זאת דורש החלטה לטווח ארוך, כי ישראל תרשה ביקורת אמריקאית שוטפת בדימונה. שכן עמדתו של הנשיא ג'ונסון אינה שונה מזו של קודמו: נגד ריבוי נשק גרעיני בעולם, בידי מדינות גרעיניות חדשות.

כאשר התנפצו השבוע גלי ההסתערות על דימונה, מצד מתנגדיו המקומיים של אשכול, אחרי שולה הפוגה בהסתערות האמריקאית, מיהרו דוברי ראש-הממשלה להבטיח כי לא ניתנה שום התחייבות לאמריקאים להתייר להם לבקר בדימונה בקביעות. סוד הכור, שנחשף לרגע, לא יהיה הפקר גם בעתיד. כך, על כל פנים, רמזו דוברי הממשלה. דימונה תשוב להיות אטומה.

זאת, על כל פנים, הגירסה שהיתה ידועה לחוגים המצומצמים שהתמצאו בבעיותיה של דימונה. זאת גם הגירסה שהופצה בישראל לפני שבוע, כאשר פירסם ניו-יורק טיימס את הסקופ שלו על ביקורים אמריקאים בדימונה. לציבור הרחב נאמר, כי ההיענות לפניות האמריקאיות באה רק אחרי שבן-גוריון עזב את השלטון. סופרו הצבאי של הארץ אף השכיל להדגיש בבירור את כניעתו ושפיפות-קומתו של לוי אשכול.

ביקורים

וביקורת

הוא כתב: "ההיתר שניתן למומחים האמריקאים לבקר בכור האטומי של ישראל בדימונה, אושר בניגוד לעמדתם של מספר יועצים בכירים של ראש הממשלה ושר הבטחון, אשר הזהירו את מר אשכול מפני כניעה ללחץ האמריקאי בעניין דימונה... כפי שנודע, היו בין אלה שהביעו עמדה נגד הביקור האמריקאי, מספר מדענים בכירים ואישים בכירי ריחם הבקאים בענייני מדע, מר אשכול הכריע בחיכוך למען מתן היתר לביקור, בציינו כי הוא נוטל את האחריות על עצמו... אחד מעוזריו של מר אשכול ציין בקשר לכך: "זהו מתן היתר לחזור להדרה-מיטות שלנו!"

בסך הכל: תמונה של אדם נכנע ועלוב, בניגוד משחץ ליועציו הבכירים, העומדים איתן על מישמר כבודו של המדינה. לא היה קשה לנחש, כי בראש היועצים הבכירים האלה ניצב שמעון פרס, הרואה בכור של דימונה את "התינוק" הפרטי שלו.

★ ★ ★

כך מצא את עצמו לוי אשכול עומד במלחמה כפולה על הכור של דימונה: מבחוץ לחצו עליו האמריקאים, כי

שמעון פרס